

Menyhárd Attila

A platformok polgári jogi felelőssége

A tanulmány a platformokat a legáltalánosabb olyan műszaki-szervezési megoldásnak, felületnek tekint, amelyek különböző felhasználói csoportok egymás közötti interakcióit működtetik, függetlenül ennek az interakciónak a céljától. A polgári jogi felelősség szempontjából azért tekinti ezt különleges helyzetnek, mert az interakciónak a közvetítése szerződéses jogviszonyokon keresztül valósul meg, amelyben a platform üzemeltetőjének a magatartása nem azonos a felhasználó magatartásával. A platform a felhasználók közötti kapcsolatot bonyolítja. Amennyiben a platform egyik felhasználója jogsérelmet okoz a platform egy másik felhasználójának (vagy harmadik személynek), felmerül a kérdés, hogy a platform üzemeltetője ennek a jogsérelmeknek a következményeként mennyiben lehet helytállásra köteles a sérelmet szenvedett féllel szemben. A tanulmány vizsgálja a közösségi és a kereskedelmi platformok helyzetét. A kereskedelmi és a közösségi platformokra is igaz, hogy annyiban állapítható meg a platform üzemeltetőjének a felelőssége, amennyiben a jog elvárja tőle a jogsértés megakadályozását. A helyzetük azonban eltér annyiban, hogy míg a közösségi platformok esetében az alapjogok közötti prioritásoknak a felállítása a platform üzemeltetőjével szemben elvárás, addig a kereskedelmi platformok esetében a kérdés az, hogy a platformon értékesített áru vagy szolgáltatás által okozott károkért a platform üzemeltetője felelősséggel tartozhat-e. A közösségi platform üzemeltetőjével szemben támasztott követelmények olyan jogpolitikai döntések meghozatalát teszik szükségessé, amelyek jogpolitikai természetűek. A kereskedelmi platform üzemeltetőjével szemben az elvárás az lehet, hogy lépéseket tegyen annak érdekében, hogy a platform segítségével értékesített áruk és szolgáltatások minősége a vevői elvárásoknak megfeleljen, és a megfelelő biztonságot nyújtsa. Ehhez a termékfelelősségi szabályoknak az online piacterek üzemeltetőire való kiterjesztése tűnik adekvát lépésnek. A joggyakorlat a jelenlegi keretek között ezt nem tudja konzisztensen megvalósítani. Ilyen irányú változás egyébként jó illeszkedne a Digital Services Act és a Digital Markets Act által kijelölt irányokba, és összhangban lenne a European Law Institute által megfogalmazott javaslatokkal is. Ez a változás ugyanakkor kifejezetten sürgős, mert a szétnyíló európai és amerikai megközelítés önmagában is problémát jelent a globalizált környezetben. Az európai fogyasztóvédelmi politika szempontjából továbbá aligha fogadható el, hogy a fogyasztói érdekek védelmi szintje Európában alacsonyabb legyen, mint az Amerikai Egyesült Államok piacán.

Bevezetés

A jelen tanulmánynak nem célja a platformok kategorizálása, és nem célja az sem, hogy fogalmakat alkosson. A platformokat a legáltalánosabb meghatározásban olyan műszaki-szervezési megoldásnak, felületnek tekintti, amelyek különböző felhasználói csoportok egymás közötti interakcióit működtetik,¹ függetlenül ennek az interakciónak a céljától. A polgári jogi felelősség szempontjából ez azért különleges helyzet, mert ennek az interakciónak a közvetítése szerződéses jogviszonyokon keresztül valósul meg, amelyben a platform üzemeltetőjének a magatartása nem azonos a felhasználó magatartásával. A platform a felhasználók közötti kapcsolatot bonyolítja. Amennyiben a platform egyik felhasználója jogsérelmet okoz a platform egy másik felhasználójának (vagy harmadik személynek), felmerül a kérdés, hogy a platform üzemeltetője ennek a jogsérelemnek a következményeként mennyiben lehet helytállásra köteles a sérelmet szenvedett féllel szemben.

Közösségi versus kereskedelmi platformok

A platform üzemeltetőjének a felelőssége a platformot igénybe vevő felhasználók által egymásnak vagy harmadik személynek okozott károkért jelenleg az európai jogrendszerekben érvényesülő felelősségi megoldásokból nem adódik természetesen. A platform üzemeltetője ugyanis csak az interakció közvetítő közegét biztosítja, de nem képviseli a felhasználót, és aktív károkozó magatartást sem fejt ki. A platform üzemeltetőjének a felelőssége a vétkességi (felróhatósági) alapú felelősségi alakzatok alkalmazási körében annyiban állapítható meg, amennyiben a platform üzemeltetőjétől elvárjuk a jogsérelm megakadályozását. A vétkességi alapú felelősséget ennek a kötelezettségnek a felróható elmulasztása alapozhatja meg. A platform üzemeltetőjének a felelőssége más, speciális felelősségi alakzatok alkalmazási körében pedig akkor állapítható meg, ha ezt a kockázatot a jog kifejezetten rá telepíti. Ilyenek lehetnek a másért való felelősségi alakzatok, a termékfelelősség szabályai vagy az üzembentartói felelősségi alakzatok. A digitális környezetben működő média-, közösségi vagy digitális tartalmak megosztását biztosító platformok esetén kialakultak a különböző „notice-and-take-down” mechanizmusok, amelyek a jogsértés megelőzését, illetőleg elhárítását a platform üzemeltetőjének a kötelezettségévé teszik. Ilyen értelemben nem új az a gondolat, hogy a platform szervezőjével szemben a jog olyan elvárásokat támasszon, amelyek mentén a platform üzemeltetője köteles kontrollálni a platform működését, és nem tekinthető passzív szereplőnek. Ezek olyan helyzetek, amelyekben a platform szervezője a platformon közvetlenül megjelenő tartalmat ellenőrzi. A kereskedelmi platformok esetében azonban a jogsértés nem a platformon következik be, hanem az áru vagy a szolgáltatás hibájában,

¹ Nick Srnicek: *Platform Capitalism* Polity Press. Cambridge, 2017. 42.

azaz a platformon kötött szerződésnek a platformon kívül eső, ezért a platform szervezője által nem ellenőrizhető teljesítési fázisában.

Jogpolitikai szempontból a platformok kártérítési felelősségének alátámasztottságát két kérdésre adott válasz befolyásolja. Az egyik az, hogy a platform üzemeltetője mennyire tudja befolyásolni a felhasználók magatartását, a másik pedig az, hogy mennyire képes internalizálni és a felhasználók között szétteríteni a jogsértés reparálásának a költségeit. Az első kérdés középpontjában az áll, hogy a platform üzemeltetőjével szemben milyen elvárásokat támasztunk (ha támasztunk) annak kapcsán, hogy mások jogsértéseit megakadályozzák. A másik kérdés nem a platform üzemeltetőjének a magatartására kérdez rá, hanem arra, hogy a platform üzemeltetőjét értelmes lehet-e elsődleges költségviselővé tenni azoknak a kockázatoknak a kapcsán, amelyeket a platform által közvetített felhasználók tevékenysége a többi felhasználó számára jelent.

A platformok egy része a felhasználók közötti kommunikáció számára biztosít közvetítő csatornát (ilyenek például a közösségi oldalak), egy másik része pedig áruk és szolgáltatások piacra juttatásában működik közre. Ezek a szerepkörök eltérő felelősségi kérdéseket vetnek fel. Míg a kommunikációs közvetítői szerepkör a felelősség szempontjából azt a kérdést nyitja meg, hogy milyen keretek között terhelheti a közvetítő közeget biztosító platformszolgáltatót felelősség a közvetítő közegben megvalósuló jogsértések megakadályozása kapcsán, addig a kereskedelmi közvetítői szerepkör szempontjából az a kérdés, hogy a közvetítő közeget biztosító platformszolgáltatót terhelheti-e felelősség az általa közvetített áru vagy szolgáltatás által a platformon kívül okozott károkért.

A platform üzemeltetőjének a kártérítési felelőssége kapcsán az is befolyásolhatja a válaszainkat, hogy a kártérítési felelősségi gondolkodásunk elsősorban a cselekvőre és a cselekvésre van modellezve. Más jogalanyok tevékenységének az ellenőrzése és felügyelete, illetőleg befolyásolása kapcsán felmerülő mulasztások viszonylag ritkán kerülnek a kártérítési felelősségről gondolkodás középpontjába. A felhasználók közötti kommunikációt biztosító platformok, így a közösségi oldalak kapcsán a felelősségi problémák középpontjában az áll, hogy a platform üzemeltetője képes-e megfelelően mérlegelni azt, hogy az egymással szembeállított jogosultságok közül melyik kapjon prioritást. A közösségi oldalak működése és az online szolgáltató felelőssége kapcsán felmerülő kérdések alapjogi megközelítést igényelnek. Sajátosságuk abban rejlik, hogy a piaci szereplőtől olyan helyzetben is elvárjuk az alapjogok betartását, amelyben egymással szemben álló alapjogokról kell eldönteni, hogy melyik érvényesülhet a másikkal a rovására.

A közösségi platformok működtetői központi szerepet töltenek be a társadalmi diskurzusok becsatornázásában és a kereskedők piacra lépésében. A közösségi és a kereskedelmi közvetítői platformok azonban nem kezelhetők egységesen, mert a működésük eltérő szabályozási igényeket és felelősségi kérdéseket vet fel. A közösségi platformok szabályozása már egy ideje napirenden lévő kérdés, és általános álláspontnak tűnik, hogy szabályozásra szükség van. Ez a megközelítés azonban

figyelman kívül hagyja, hogy a jogot nem lehet a szabályozással azonosítani. A jognak egy része társadalmi közvetítéseket tükröző bírósági döntéseken alapszik, amelyekben egymásnak ellentmondó értékek között kell a bíróságnak valamifajta prioritást felállítania. Az alapjogok érvényesítése tipikusan ilyen, a hagyományos értelemben vett *szubszumció*val nem kezelhető jogalkalmazást igényel. Ennélfogva nem lehet szabályozás tárgyává tenni, mert nem lehet előre megfogalmazni, hogy egy előre nem ismert tényállás mellett az adott tényállásban releváns társadalmi értékek közül melyiket kell előnyben részesíteni a másikkal szemben. Márpedig a közösségi platformoktól éppen ezt várjuk el; azaz az elvárásunk ugyanaz, mint ami egy bíróságnak vagy alkotmánybíróságnak lenne a feladata. Ha ezt a jogalkotó szabályozással akarja megközelíteni, akkor hamis illúziót kelt. Amikor a közösségi oldalak üzemeltetőjétől az alapjogok betartását várjuk el, akkor valójában állami feladat ellátását várjuk el tőle. A szabályozás helyett innovatív megoldásra lesz szükség ezen a téren.² A hagyományos megközelítések és jogvédelmi keretek nem működnek, és az is valószínű, hogy ezeket a platformokat nem elegendő szabályozási tárgyként kezelni; eredményesebb megközelítés lenne ezeket a piaci szereplőket a privatizált szolgáltatások gondolkörében mozogva partnernek tekinteni, és erre felépíteni az egyébként valóban szükséges állami kontrollt.

Tekintettel arra, hogy az ezzel kapcsolatos problémák más helyütt részletesen kifejtésre kerültek,³ és az ennek kapcsán megfogalmazott következtetések a kereskedelmi platformok felelősségének a megítélésére nem alkalmazhatók, a közösségi oldalak üzemeltetőinek felelősségével a továbbiakban most nem foglalkozunk.

A kereskedelmi platformok jogállásának felelősségi keretei

A platformok egyik fontos sajátossága, hogy korlátozhatják a hozzáférést a platform szolgáltatásaihoz, és korlátozhatják – és ezáltal kontrollálják – továbbá a felhasználók magatartását. Ezáltal befolyásolhatják a felhasználóknak a platform közegében való magatartását is. Emellett a kereskedelmi platformok képesek lehetnek arra is, hogy internalizálják azt a költséget, amelyet a platform segítségével árut vagy szolgáltatást értékesítő piaci szereplők az áru vagy szolgáltatás hibás teljesítésével a platformon vásárló fogyasztóknak vagy harmadik személyeknek okoznak. Egyrészt ezt az üzemeltető képes beépíteni a felhasználók részére nyújtott szolgáltatásnak az árába, másrészt pedig az eladókkal (gyártókkal) kötött szerződésben tudja ezt

² Ez lehet például speciális bírósági eljárásrend, valamifajta *public-private partnership* vagy más, együttműködésen, illetőleg gyors visszacsatolásokon alapuló modell kialakítása is.

³ Menyhárd Attila: Az információs technológiai fejlődés hatása az állam szerepvállalására. In Török Bernát – Zódi Zsolt (szerk.): *A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai. Tanulmányok a mesterséges intelligencia és a jog határterületeiről*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 67–87.

megfelelően kezelni, és a tapasztalatok szerint a platformok működtetői ezt meg is teszik.

A kereskedelmi platformok üzemeltetői kereskedelmi közvetítők, akiknek a felelősségét a felhasználók felé elsősorban a velük fennálló szerződéses kapcsolat határozza meg. Az eladói pozícióban lévő felhasználó számára a platform vevőket közvetít, és fordítva, a potenciális vevők számára eladókat kínál. A platform által a felhasználók részére nyújtott szolgáltatás tárgya ez a közvetítő tevékenység. A platform szerződésszegéssel okozott kártérítési felelősséggel a felhasználók felé akkor tartozhat, ha ezt a szolgáltatást nem megfelelően nyújtja. Az eladói pozícióban lévő felhasználó által teljesített szolgáltatás hibájáért ezért a platform üzemeltetője szerződésszegés alapján nem tartozhat felelősséggel. Szerződésszegés alapján nem tartozhat továbbá felelősséggel harmadik személyekkel szemben sem, hiszen velük nincsen szerződéses kapcsolatban. A jelenlegi felelősségi jogi keretek szerint a platform üzemeltetője ezért akár a felhasználóval, akár harmadik személlyel szemben a szerződésen kívüli kártérítési felelősség szabályai szerint tartozhat felelősséggel. Ebben a körben ezért az olyan szabályok, amelyek a szerződésszegéssel és a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség egymáshoz való viszonyát rendezik, nem relevánsak.

Az alapvető kérdés ezért voltaképpen az, hogy a platform üzemeltetője minősülhet-e gyártónak, ami a termékfelelősségi szabályok alapján való kártérítési felelősségét alapozná meg, vagy tekinthető-e olyan személynek, aki a platform segítségével szerződést kötő kötelezett által okozott kárért felel.

A formálódó európai platformszabályozási környezet

A platformok működésének szabályozása az európai jogalkotó számára is kiemelt jogalkotási törekvéssé vált. Az elektronikus kereskedelemről szóló 2000/31/EK sz. irányelv csak kisebb részben tudja kezelni azokat a szabályozási igényeket, amelyeket a platformok működése által generált digitális környezet különböző kihívásai idéznek elő. Az Európai Unió Bizottsága 2020. december 15-én fogadta el a digitális piacokról szóló rendelettervezetet⁴ (Digital Markets Act, DMA), amelynek az a célja, hogy a belső piac digitális „kapuőreiként” működő platformok működésének a negatív következményeit kezelje. A Digital Markets Act ezeket a platformokat olyan magánjogi szabályalkotónak tekinti, amelyek szűk keresztszektorként működhetnek a vállalkozások és a fogyasztók viszonyában. Elsősorban e „kapuőrök” tisztességtelen gyakorlatának meghatározására és tilalmára vonatkozó harmonizált

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális ágazatban a versenyalapú és tisztességes piacokról. European Commission: *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Contestable and Fair Markets in the Digital Sector (Digital Markets Act)*. COM(2020)842 végleges (2020. december 15.).

szabályokat állapít meg, és piaci vizsgálatokon alapuló végrehajtási mechanizmust biztosít. Ezzel egy időben fogadta el a Bizottság a digitális szolgáltatások egységes piacáról (Digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) szóló rendelettervezetet (Digital Services Act, DSA)⁵ amelynek fontos célkitűzése az online szolgáltatók elszámoltathatóságának a biztosítása. Ennek megfelelően a DSA felelősségi kérdésekkel is foglalkozik. Ez a szabályozáscsomag hivatott meghatározni azt az európai jogi környezetet, amelyben az online platformok működni fognak.

Az európai szabályozási környezet formálódó tartalmi keretrendszere elsősorban az illegális tartalmak kiküszöbölésére, az eladók nyomon követhetőségének és azonosíthatóságának a biztosítására, a felhasználók érdekeinek a védelmére (például a megjegyzések moderálásával), az átláthatósági követelmények megfogalmazására (például az ajánlási algoritmusok működési elveinek illetőleg hatásainak a feltárása), a rendszerrel való visszaélési lehetőségek kiküszöbölésére, továbbá az adatok hozzáférhetőségének biztosítására és külső felügyeleti rendszer működtetésére fókuszál.

A platformnak mint kereskedelmi közvetítőnek a jogállása

A kereskedelmi közvetítői jogviszonyok „térképe”

A platformok, akár kereskedelmi közvetítőként, akár más természetű közvetítő közegként ténylegesen szabályozóként működnek, korlátozhatják a hozzáférést és a felhasználói magatartást is. A kártérítési felelősség releváns lehet több irányban is: a vevő által a másik termékének hibája miatt elszenvedett kárért, a harmadik személyek által elszenvedett közvetett károkért és a platform üzemeltetője által elszenvedett kárért való felelősség is felmerül, ha például csökken a felhasználói kör; ezen túlmenően reputációs kockázattal is számolni lehet.

Az európai szabályozási környezet egyelőre nem foglalkozik a platformoknak a közvetített áru vagy szolgáltatás hibájáért való kártérítési felelősségével, így a platformok polgári jogi (kártérítési) felelősségét a jelenleg meglévő keretrendszerben kell értelmezni.

A kereskedelmi közvetítői jogviszonyok alapvetően két kategóriába sorolhatók annak megfelelően, hogy a közvetítő (jelen esetben a platform) csak a szerződő feleket közvetíti, vagy az áru illetőleg szolgáltatás értékesítésében is közreműködik-e.

A kereskedelmi közvetítők jogi értelemben függetlenek attól a gazdasági szereplőtől, amelynek terméke piacra juttatásában szerepet vállalnak. A tipikus közvetítői jogviszonyok fő jellemzője, hogy megbízási természetűek. Mind a tartós közvetítői, mind az alkuszi, illetőleg a bizományosi jogviszony háttérjogát a megbízási szer-

⁵ Európai Bizottság: *Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról*. COM(2020)825 végleges (2020. december 15.).

ződés szabályai képezik. A *tartós kereskedelmi közvetítői* jogviszonyra vonatkozó különös szabályozás európai háttérű, az Európai Közösségek Tanácsának az önálló kereskedelmi ügynökökre vonatkozó tagállami jogszabályok összehangolásáról szóló 86/653/EGK irányelvének a magyar jogba való átvételeként alakult. Ez a szabályozás a tartós kereskedelmi közvetítőt (önálló kereskedelmi ügynököt) olyan kereskedelmi közvetítőként határozza meg, aki díjazás ellenében, állandó jellegű megbízás alapján áruk adásvételét vagy az árukra vonatkozó más szerződést közvetíti, ideértve azt is, ha a szerződés – akár a megbízó nevében, akár saját nevében a megbízó javára való – megkötésére is jogosult. Önállóan az a kereskedelmi ügynök minősül, aki a tevékenységét nem munkaviszony alapján végzi. A fő kötelezettsége az, hogy minden észszerű, elvárható erőfeszítést megtegyen a kereskedelmi ügynöki szerződésben meghatározott szerződések közvetítése érdekében.

Az *alkusz* és tartós kereskedelmi közvetítő funkciója annyiban hasonló, hogy mind a kettő szerződéseket közvetít, azonban az alkusz nagyszámú, a piacon fellépő potenciális eladó ajánlatát nagyszámú lehetséges szerződő fél részére közvetíti alkalmi megbízások alapján. Az alkusz, eltérően a tartós kereskedelmi közvetítőtől, nem a szolgáltatással a piacon fellépő fél megbízottjaként, hanem a szolgáltatás vevőjének a megbízottjaként lép fel. Ez alapvetően határozza meg a jogállásuk közötti különbséget is, mert éppen ellentétes érdekviszonynak alárendelten eljárva kell tevékenykedniük. Éppen ezért az akár külön törvényi szabályozás alá eső (például biztosítási, pénzügyi szolgáltatási, tőkepiaci szektorok), akár nem szabályozott alkuszi tevékenységre (például ingatlanközvetítés) a tartós kereskedelmi közvetítői jogviszonyra vonatkozó speciális szabályok nem alkalmazandók.

A *bizomány* a megbízási szerződésből kialakult önálló szerződéstípus, amelynek lényege, hogy a bizományos szerződést köt a megbízó javára, de saját nevében. Megbízás is szólhat szerződés kötésére, azonban a megbízott szerződéskötése a megbízó és harmadik személy között hoz létre jogviszonyt, míg a bizományos szerződéskötése közte és a harmadik személy között. A megbízott a megbízója nevében jár el, a bizományos ellenben a saját nevében, a megbízó javára. Megbízás nemcsak szerződés kötésére szólhat, a bizomány igen. Másképp megfogalmazva az a megbízási jogviszony, amelynek alapján a megbízott feladata szerződések kötése a saját nevében, megbízója javára, bizomány és nem megbízás lesz. A bizományi szerződés alapján kötött szerződés a bizományossal szerződő féllel szemben a bizományost jogosítja és kötelezi. Az elhatárolás elsősorban a megbízott és bizományos felelőssége közötti különbség miatt lényeges. A bizomány archetípusa az adásvételi bizományt szabályozza, de bizományi szerződés az is, ha a bizományos feladata nem adásvételi, hanem más szerződés kötése.

Az atipikus kereskedelmi jogviszonyok (mint a forgalmazási megállapodás és a franchise) közgazdasági mozgatórugója az úgynevezett *progresszív vertikális integráció*, vagyis a gyártó cégek, rendszergazdák azon törekvése, hogy a terjesztői hálózat egyes lépcsőfokain állókat minél intenzívebben bevonják a termelésbe (és a termékek terjesztésébe), a szerződéses hálózaton keresztül mintegy

fióktelepükké tegyék őket. Az előállító, és így szükségképpen a piramis csúcsán álló, általában multinacionális vállalatok célja a marketingtevékenység átvétele, központosítása, és a terjesztési lépcsőfokokon álló cégek minél intenzívebb integrálása a rendszerbe, akár *de facto* függővé, alárendeltté tétele is. A forgalmazási szerződések tipizálásának szempontja az együttműködés és integráció intenzitásának mértéke, a leglazábbtól a legintenzívebb felé haladva. Külön nevesíthető formái például a beszállítói keretszerződés, a szakkereskedelmi szerződés, a szerződéses kereskedelmi szerződés, a bizományos ügynöki szerződés, a kereskedelmi képviseleti szerződés, és a *franchising*.

A forgalmazási megállapodások strukturális sajátossága, hogy a forgalmazó és a szállító között keretjellegű szerződés alapján tartós kereskedelmi és szerződéses kapcsolat jön létre, amelynek keretében a forgalmazó az árut a saját nevében, adásvételi vagy szállítási szerződésekkel, vevőként megveszi, majd eladóként a saját nevében adja a piacon tovább. A keretmegállapodás (a forgalmazási szerződés) tartalmazza azokat a feltételeket, amelyekkel a szállító az árut az egyes egyedi, a keretmegállapodás alapján a forgalmazó megrendeléseivel létrejövő adásvételi, illetőleg szállítási szerződésekben a forgalmazónak eladja. Ez tartalmazza a forgalmazónak a forgalomélénkítéssel, piacépítéssel, kiegészítő szolgáltatások nyújtásával kapcsolatos kötelezettségeit, a kizárólagossággal kapcsolatos előírásokat, a feleknek a rendelések leadásával és azoknak a szállító általi teljesítésével kapcsolatos jogait és kötelezettségeit, a díjazás rendszerét, a megszüntetésre vonatkozó szabályokat stb. A forgalmazási megállapodásoknak a komplex adásvételi jelleggel járó további sajátossága, hogy a forgalmazó díjazása – szemben a bizományossal, az alkusszal és a kereskedelmi ügynökkel – nem jutaléki rendszerben történik, hanem a szállító (gyártó) árlistájából adott kedvezményekkel, amelyek segítségével a forgalmazó az áru továbbeladása során árrést és ezzel hasznot tud elérni. Az árendedményi rendszer optimális felépítése kulcsfontosságú a forgalmazó motiválása és a piacépítésben való érdekeltté tétele kapcsán.

A beszállítói keretszerződés a leglazább együttműködési forma, amelyben még az adásvételi elemek dominálnak. Szerződési mellékkötelezettségként azonban már megjelenik egyfajta forgalomélénkítési kötelezettség, és a szerződéses partner érdekeinek figyelembevétele (fokozott együttműködési kötelezettség.) Az előállítónak azonban nincs utasítási joga a kereskedő felé. Valamiféle szelektálás, megkülönböztetés lehetséges (szelektív forgalmazási megállapodások), de nem biztosít kizárólagossági jogot. A szakkereskedelmi szerződés alapján a gyártó áruit csak az erre felhatalmazott szakkereskedői hálózat értékesítheti. A kereskedő jobban kötve van a rendszerhez, köteles követni az előállító utasításait. A forgalomélénkítési és érdekképviseleti elem természetesen itt is tetten érhető. A szerződés alapján a szerződéses kereskedő még a saját nevében és számlájára végzi tevékenységét, de betagozódik az előállító értékesítési rendszerébe. A gyártó teljesen átveszi, és egyedül gyakorolja a marketingtevékenységet. A kereskedő tehát nem más, mint a gyártó meghosszabbított karja.

A bizományos ügynöki szerződés lényege, hogy a bizományos ügynök még saját nevében, de idegen számlára végzi a tevékenységét. A gyártó folyamatosan figyeli és segíti munkáját, akár a kereskedelmi képviselő esetében. A kereskedelmi képviselői szerződés esetén a kereskedelmi képviselő más nevében és számlájára végzi a tevékenységét, saját bevétele csak a forgalom után őt megillető jutalék.

A forgalmazási szerződések dogmatikai, szerződésrendszertani (tipológiai) besorolása kapcsán e szerződések jogi természete határozza meg a rájuk vonatkozó szabályozást, amelynek során a forgalmazási, forgalomélnéktési, üzletkötési jelleg az elsősorban meghatározó. Azok a szerződések, amelyek esetében az egyszerű adásvételi, szállítási feladatot a szoros együttműködésen alapuló, kvázi hierarchikus forgalomélnéktési elem váltja fel, szükségképpen a kereskedőnek az értékesítési rendszerbe való szerves betagozódásával, utasításhoz kötöttségével, így egyfajta alárendeltségi pozíciójával járnak. A gyártó (szállító) és a kereskedő közötti szerződés szinte mindig a gyártó általános szerződési feltételei szerint jön létre, tehát itt is tetten érhető az aszimmetria, ami miatt a kereskedőket bizonyos értelemben és mértékben védeni kell a „kizsákmányolással” szemben.

A franchise-rendszerekben az egyes tagok jogilag önállóak ugyan, de valójában szorosan betagozódnak a gyártó/rendszergazda rendszerébe. A rendszer egységesen jelenik meg a piacon, a tagok használati jogot kapnak az egyes védett jogokra; a tudnivalókat és az egységes fellépést, dizájnt, imázst az úgynevezett kézikönyv tartalmazza. E szerződésekben általában szerepelnek beszerzési kötöttségek, forgalmazási/eladási megkötések (ez utóbbiak alapvetően háromfélék szoktak lenni: ügyfelek vagy vevők szerinti kötöttség, földrajzi területek szerinti kötöttség és marketingpolitikai kötöttség), továbbá a szerződési feltételekre vonatkozó egyéb megkötések. Mindezek hatására a csoportos együttműködés eredményeképpen a hálózat mint egység lép fel a piacon a verseny szempontjából is, így a versenyhelyei jelentősen megnőnek.

A platformok helye a kereskedelmi közvetítői jogviszonyok térképén

A közvetítő feladata bizományi, forgalmazási vagy franchise jogviszonyokban az árunak az értékesítése. A közvetítő ugyanakkor önálló kereskedelmi ügynöki (tartós kereskedelmi közvetítői) vagy alkuszi jogviszony esetében csak a szerződő feleket közvetíti egymáshoz. A kereskedelmi közvetítői jogviszonyoknak ebben a rendszerében a platformok elsősorban abba a kategóriába sorolhatók, amelyben a közvetítő nem lép fel a vevő felé az áru vagy szolgáltatás értékesítőjeként, csak a szerződő feleket közvetíti. Amennyiben a platform a saját nevében végez értékesítést, annyiban a felelőssége is problémamentesen illeszkedik a meglévő felelősségi keretekbe. A platformok azonban jellemzően nem a saját nevükben végzik az értékesítést. Ennek számos oka van; ha mégis így döntenének, az gyökeresen más üzleti modellt és forgalmazási vagy bizományi jellegű szerződéses jogviszonyt igényelnének.

Ugyanakkor a platformok mint kereskedelmi közvetítők nem illeszkednek a kialakult keretrendszerbe. A hagyományos kereskedelmi közvetítői formák, továbbá az európai szabályozás is az önálló kereskedelmi ügynöki (tartós közvetítői) és az alkuszi jogviszonyt nevesítik és tipizálják kisebb-nagyobb mértékben. A kereskedelmi közvetítő platformok önálló kereskedelmi ügynöki (tartós közvetítői) jogviszonyba azért nem kerülnek, mert nem jellemző rájuk, hogy kevés számú gyártó (értékesítő, szolgáltató) részére végeznék a tevékenységüket, és így nem tagozódnak be a gyártó (értékesítő, szolgáltató) értékesítési hálózatába sem. Önálló kereskedelmi ügynöknek (tartós közvetítőnek) a platformok tehát nem minősülhetnek, mert a jogállásuk nem felel meg az önálló kereskedelmi ügynöki (tartós közvetítői) jogviszony egyik alapvető fogalmi elemének. Ennélfogva a jogállásuk leginkább az *alkuszi* pozícióhoz áll közel, a lojalitási kötelezettségük azonban egyáltalán nem világos. Az alkuszt a lojalitási kötelezettsége a vevői pozícióban lévő félhez kapcsolja. A platform esetében azonban az alkuszi minősítés csak abból fakad, hogy mivel az önálló kereskedelmi ügynöki (tartós közvetítői) minősítés kizárt, az alkuszi jogállás azon alapvető kritériumának pedig, hogy a közvetítő nagyszámú eladó ajánlatát nagy számú vevő felé közvetíti, a platform megfelel.

A platform üzemeltetőjének a felelőssége: contra

A jelenlegi szabályozási keretek nem teszik lehetővé az ilyen pozícióban lévő kereskedelmi közvetítő felelősségének a megállapítását a közvetített eladó (szolgáltató) által értékesített termék vagy szolgáltatás hibájáért, illetőleg az ebből eredő károkért. A platform (üzemeltetője) nem eladó, ezért nem terheli szavatosság. Elvileg egy jogrendszer lehet nyitott az eladó fogalmának olyan széles értelmezésére, amely a közvetítőt is magába foglalja, a jelenleg ismert mértékadó jogrendszereknél azonban ez nem tapasztalható, és ilyen irányú fejlődés nem is várható. A platform nem gyártó, ezért nem terheli termékfelelősség sem.

A gyártói felelősségnek a kereskedelmi közvetítőkre való kiterjesztése bizonyos szempontból nagyon is logikus lépés lehet, hiszen a vevővel a közvetítő kerül kapcsolatba, a közvetítő maga is professzionális piaci szereplő, ezért a vevő számára személyre szabottan is tud tájékoztatást adni, és a gyártóhoz képest jóval egyszerűbben tud eseti kockázatokat is azonosítani. A gyártó ezzel szemben nem tud a vevővel vagy a potenciális vevőkkel közvetlenül kommunikálni, ezért nem tudja a vevő igényeiből és helyzetéből eredő kockázatokat sem felmérni. Különösen indokolt lehet a gyártói felelősségnek, azaz a termékfelelősségnek az alkalmazása a közvetítőre akkor, ha a gyártó a kommunikáció egyoldalú lehetőségétől is el van zárva, mert nem maga dönti el, hogy milyen módon és milyen tartalommal ad tájékoztatást a termék használata vagy a szolgáltatás igénybevétele kapcsán felmerülő kockázatokról a (potenciális) vevőnek. Ezért merült fel az Amerikai Egyesült Államok termékfelelősségi joggyakorlatában a „*learned intermediary*” doktrína (kü-

lönösen például kórházi kezelés során alkalmazott gyógyszerek kapcsán, ahol még használati ismertetőt sem tud a gyártó a beteghez eljuttatni). Ugyanakkor az még ma sem állítható, hogy az Amerikai Egyesült Államok bíróságai ezt következetesen elfogadnák és alkalmaznák.⁶

Az Európai Bíróság jelenleg irányadó gyakorlata szerint ilyen doktrína alkalmazására az európai termékfelelősségi szabályok nem adnak lehetőséget. Ezt éppen egy olyan döntésben mondta ki a Bíróság, amelynek központi kérdése az volt, hogy a tagállami jogalkotó kiterjesztheti-e a termékfelelősségi szabályokat a kereskedelmi közvetítő forgalmazóra.⁷ Ennek az állásfoglalásnak az alapja elsősorban az az értelmezés, amellyel az Európai Bíróság a termékfelelősségi irányelvet már korábban, három döntésben nem minimum, hanem maximum harmonizációnak minősítette. A Bíróság ezekben a döntésekben megállapította, hogy ha a károsult kártérítési igénye a termékfelelősségi szabályok alkalmazási körébe tartozik, a tagállami jog párhuzamos kártérítési rezsimeji és szabályai nem alkalmazhatók, még akkor sem, ha azok kedvezőbbek lennének a károsult számára. Vagyis a termékfelelősségre vonatkozó jogszabályok hatálya alá tartozó igényeket a termékfelelősség szabályai szerint kell elbírálni.⁸

Ennek a megközelítésnek a fényében konzekvens volt az az állásfoglalás, hogy a tagállami jogalkotó nem implementálhatja a termékfelelősségi irányelvet úgy, hogy a kereskedelmi közvetítőt a gyártóval azonos felelősséggel terheli.

A platform üzemeltetőjének a felelősségével szembeni további érvként lehet felhozni továbbá, hogy a platform nem tudja befolyásolni a termék gyártójának a magatartását, és nem tudja ellenőrizni a termék minőségét sem. Ahogy korábban már megállapítottuk, a felelősség megállapítása a hagyományos felelősségi jogi gondolkodásunk szerint elsősorban akkor és annyiban lehet indokolt, ha és amennyiben az adott személy magatartását a felelősség megállapítása befolyásolni tudja. Indokolt lehet továbbá a felelősség megállapítása akkor, ha a felelős személy abban a helyzetben van, hogy internalizálja a marasztalással járó költségeket, ennek a lehetőségei és korlátai azonban a platformok működése kapcsán egyelőre nem látszanak. Ha a szolgáltató erre nem képes, akkor annak egyrészt az a valószínű következménye, hogy a szolgáltató számára a felelősség kiszámíthatatlan kockázatot jelent, amelyet sem beárazni, sem biztosítással fedezni nem tud, másrészt pedig az, hogy kis hiba, vagy akár más által tanúsított, a szolgáltató által egyáltalán nem ellenőrizhető

⁶ Például Jerica L. Peters: *State v Karl: An Unreasonable Rejection of the Learned Intermediary Doctrine*. *Jurimetrics*, 48. (2008), 3. 285–308.

⁷ ECJ C-327/05, *Commission v. Denmark*, ECLI:EU:C:2007:409.

⁸ ECJ case C-183/00 *Maria Victoria González Sánchez v Medicina Asturiana SA* [2002] ECR I-3901 ECLI:EU:C:2002:255; ECJ case C-52/00 *EC Commission v French Republic* [2002] ECR I-3827 ECLI:EU:C:2002:252; ECJ case C-154/00 *EC Commission v Hellenic Republic* [2002] ECR I-3879 ECLI:EU:C:2002:254.

jogellenes magatartás (például minőségi hibás termék forgalomba hozatala) azzal a következménnyel jár, hogy a szolgáltató fizetéseképtelenséggel szembesül.

Ez nem az internetes szolgáltatások speciális kísérőjelensége, hanem a gyártás és a kereskedelem tömegességének a következménye. Tömeges károk esetén a polgári jogi felelősség nem feltétlenül alkalmas eszköze a kockázattelépítésnek. Magyarországi példaként jól mutatja ezt a devecseri vörösiszap-katasztrófa esete. A bíróság a veszélyes üzemi felelősség szabályainak az alkalmazásával problémamentesen állapította meg az ipari katasztrófa okozójának a felelősségét,⁹ annak a vagyona azonban messze nem nyújtott fedezetet a megítélt kártérítési összegek kifizetésére. A kártérítésre marasztalásnak a következményeként a károsultak nemcsak azzal szembesültek, hogy a megítélt összeget nem kapják meg, hanem azzal is, hogy az adott esetben a munkaadójukat is elvesztik. Amerikai és német gyógyszergyárakkal (Contergan-ügy) szemben alkalmazott kártérítési következmények részben csődökhöz vezettek, részben pedig azt eredményezték, hogy cégek egyszerűen kivonultak a piacról, vagy legalábbis egyes piaci szegmensekből, nem akarván vállalni a felelősséggel járó kockázatot és az ebből eredő bizonytalanságokat. Ennek a következménye – egyes gyógyszergyárak csődje mellett – a termelés és az innováció csökkenése lett.¹⁰ A tömeges károkozás következményeinek egy további példája az Enron-botrány hatása volt a könyvvizsgálói piacra. Az Enron fizetéseképtelenné válását megelőzően, nemzetközi szinten a nagyvállalatok részére nyújtott könyvvizsgálati szolgáltatások piacát öt nagy cég uralta. Az Enron-ügyben az Arthur Andersen felelőssége csődhöz vezetett, ezzel megszűnt tényező lenni a könyvvizsgálati piacon, és a „Big Five” azonnal „Big Four”-ra zsugorodott. Egyetlen károkozó magatartás radikális piacszerkezeti változást eredményezett. A kártérítési felelősség megállapításának ezekben a helyzetekben nincs világos társadalmi hozadéka. Az állam, így áttételesen a társadalmi közösség átveheti ugyan ezt a kockázatot, ez azonban közvetlen közérdekkel nem érintett, tisztán kereskedelmi tevékenység kockázatai kapcsán nem tűnik indokoltnak. A probléma elvileg biztosítással is kezelhető, ez azonban nem tud teljesen egységes alapra építkezni, ha a lehetséges károk tényállásai nagyon sokfélék lehetnek,¹¹ mert a biztosítás alapja a megtérítendő károk kiszámíthatósága. Ezen túlmenően, a biztosítási költségeket ebben az esetben is internalizálni kell. Globalizált környezetben azonban az egyes nemzeti jogok reakcióinak és divergáló gyakorlatainak a kiszámíthatatlansága miatt ez egyelőre nagyon nehezen kezelhető alternatíva. Az olyan ügyek, mint például

⁹ BH 2014. 244. sz.

¹⁰ Paula Jacobi: Pharmaceutical Tort Liability: A Justifiable Nemesis To Drug Innovation and Access? *The John Marshall Law Review*, 38. (2005), 3. 987.

¹¹ Willem H. van Boom: Mass Torts: Debates and Pathways. In Willem H. van Boom – Gerhard Wagner (szerk.): *Mass Torts in Europe – Cases and Reflections*. Berlin–Boston, De Gruyter, 2014. 12.

a *Bollea v. Gawker*¹² ugyanakkor azt mutatják, hogy az online szolgáltatók piaca is rendkívül sérülékeny ebből a szempontból. Ez nemcsak a szolgáltató problémája, de társadalmilag sem feltétlenül hatékony következmény.

A platform üzemeltetőjének a felelőssége: pro

A platform üzemeltetőjét terhelő felelősség megállapítása mellett ugyanakkor komoly jogpolitikai érvek szólnak, függetlenül attól, hogy a szabályozás és a gyakorlat jelenlegi struktúrába ez nem illeszthető jól. A platform (üzemeltetője) dönt arról, hogy ki értékesíthet a platformon keresztül, így befolyásolni tudja a platform közvetítésével értékesítő piaci szereplők lehetőségeit és korlátait. Nemcsak azt döntheti el, hogy kit enged be és kit nem a kereskedési felületre, de az értékesítő felekkel kötött szerződéseiben különböző feltételeket is szabhat. Lehetőséget biztosíthat fogyasztói visszajelzésekre, és ennek alapján monitorozni tudja az értékesítők tevékenységével járó kockázatokat, a fogyasztói visszajelzések továbbítása alapján pedig vizsgálni tudja az értékesítő attitűdjét is. Így mindenképpen lehetősége van arra, hogy minőségi kontrollt gyakoroljon a felületén értékesítők tevékenysége felett, és ezzel védje a fogyasztói érdekeket, illetőleg megelőzzön jogellenes, illetőleg károkozó magatartásokat.

Az adott helyzetben továbbá, minden korlát mellett, még mindig a platform működtetője a legolcsóbb költségviselő, mert el tudja dönteni, hogy ki és milyen feltételek mellett értékesíthet a platform igénybevételével. Ez akkor is így van, ha a platform gazdasági erőfölénybe kerül a piacon, mert ebben az esetben is alkalmazhat belépési feltételeket, amennyiben azok nem diszkriminatívak.

A felelősség megállapítását diktálja a károsult érdekvédelem is: sokszor a platform az egyetlen elérhető szereplő a láncolatban, nagyobb az esély a kártérítési fedezetre, miközben a költségek, ha korlátokkal is, de internalizálhatók, és a felelősség megállapítása jó ösztönző a platform üzemeltetője számára a platform igénybevételéhez meghatározott feltételek megfelelő kialakítására, valamint a felhasználók platformon végzett tevékenységének a kontrollálására. Így erősebb lehet a preventív hatás. A platform üzemeltetője a termék forgalmazásának a korlátozására mindenképpen jobb helyzetben van, mint a fogyasztó.

Az aktuális helyzet, és merre tovább?

Általános konklúzióként fogalmazható meg, hogy az eddigi felelősségi sémák alapján a platform üzemeltetőjének a felelőssége a platform igénybevételével értékesített

¹² Nicole K. Chipi: Eat Your Vitamins and Say Your Prayers: *Bollea v. Gawker*, Revenge Litigation Funding, and the Fate of the Fourth Estate. *University of Miami Law Review*, 72. (2017), 1. 280.

áru vagy szolgáltatás hibájáért vagy az abból eredő károkért nem alapozható meg. Az európai és az amerikai bíróságok is a „contra” szempontok és érvek mentén mozogva egészen a közelmúltig el is zárkóztak attól, hogy a platformok felelősségét ilyen tényállásokban megállapítsák. Az európai gyakorlatban kézzelfogható változás még nincs ebben, az amerikai joggyakorlat azonban figyelemre méltó és várhatóan messze ható fordulatot látszik venni, ami teljesen átírhatja a kereskedelmi platformok helyzetét, és komoly piaci hatásai is várhatók.

Az amerikai bírói gyakorlat egészen a legutóbbi időig elutasította a platformok üzemeltetőivel szemben támasztott követeléseket, ez azonban 2019-ben megváltozott. Amerikai felsőbíróságok két olyan döntés hoztak, amelyek éppen a felelősség megállapítása melletti jogpolitikai megfontolások mentén marasztalták el az Amazont az Amazon platformján értékesített termék hibája által okozott károkért.

Oberdorf v. Amazon

Az egyik döntésnek¹³ a tényállása szerint, 2015. január 12-én a felperes, Heather Oberdorf, hazatért a munkából, „flexi” pórázt tett a kutyájára, és elvitte sétálni. Séta közben a kutya váratlanul megugrott, aminek a következtében a nyakörvön lévő gyűrű, amely a póráz végét a nyakörvhöz rögzítette, eltörtött, a póráz pedig visszacsapott, és a felperes arcát, valamint a szemüvegét találta el. Ennek következtében a felperes komoly sérülést szenvedett el, és a bal szemére tartósan megvakult. A felperes a nyakörvet az Amazonon vásárolta. Kártérítési pert indított az Amazon ellen, amelyben termékfelelősségi, valamint általános kártérítési felelősségi alapon kérte az Amazont kártérítésre marasztalni.

Az ügyben az alsóbíróságok a keresetet, az addigi gyakorlatot követve, elutasították. A regionális fellebbviteli bíróság azonban, megváltoztatva az alsóbíróságok döntését, a keresetnek helyt adott. A döntés szempontjait érdemes részletesebben is megvizsgálni, mert ezekben fogalmazódnak meg azok a jogpolitikai elvek, amelyeknek a mentén a joggyakorlat további fejlődése várható, és amelyeket az európai joggyakorlatnak is rövid időn belül meg kell fontolnia. A bíróság alapvetően négy kérdést vizsgált meg.

Az Amazon elsődlegesen azzal érvelt, hogy csakúgy, ahogy egy aukciós házban kínált áru értékesítése esetén, úgy az Amazon weboldalán található minden egyes árucikk is visszavezethető egy harmadik fél eladóhoz. A bíróság nem fogadta el az Amazonnak azt a védekezését, hogy minden egyes árucikk visszavezethető egy olyan eladóhoz, aki perelhető. A bíróság azért nem fogadta el ezt a védekezést, mert az Amazon által működtetett platformon a harmadik fél eladók csak az Amazonon keresztül kommunikálhatnak a vásárlóval. Ez lehetővé teszi a harmadik fél eladók számára azt is, hogy elrejtőzzenek a vásárló elől, így a termékek hibái miatt kárt

¹³ Oberdorf v. Amazon.com Inc, No. 18-1041 (3d Cir. 2019).

szenvedett fogyasztók nem tudnak igényt érvényesíteni az eladókkal szemben. Az Amazon által értékesített hibás termék által károsult fél számos esetben egyáltalán nem tudta megfelelően azonosítani („megtalálni”) a termék harmadik fél eladóját vagy gyártóját. A perbeli tényállás szerinti esetben az is kiderült, hogy az Amazon általában nem is tesz lépéseket annak biztosítására, hogy a platformon értékesítő harmadik fél eladók a vállalkozásuk helye szerint szabályosan működő, tisztességes vállalkozások legyenek. Ezen túlmenően az Amazon nem alkalmazott olyan ellenőrzési folyamatokat, amelyek biztosították volna például, hogy a harmadik fél eladók teljesítsék a velük szemben különböző eljárásokban megállapított kötelezettségeket. Miután a felperes megsérült a hibás nyakörv miatt, sem ő, sem az Amazon nem tudta azonosítani és megtalálni az értékesítő The Furry Gang nevű céget. Ennek eredményeképpen *az Amazon az értékesítési láncolat egyetlen elérhető szereplője* a felperes számára.

Az Amazonnak egy további védekezése az volt, hogy nem tudja befolyásolni a harmadik fél által kínált termékek tervezőinek vagy gyártóinak a magatartását. Ezért a felelősségének a megállapítása nem ösztönözné a biztonságosabb termékek előállítását. A bíróság ennek a védekezésnek sem adott helyt. A bíróság, az Amazon érveivel szemben, arra a következtetésre jutott, hogy bár az Amazon valóban nem gyakorol közvetlen befolyást a harmadik féltől származó termékek tervezésére és gyártására, ténylegesen ellenőrzést gyakorol a platformon értékesítők felett. Ezek a piaci szereplők szerződéses jogviszonyban vannak az Amazonnal. Ez a szerződés biztosítja az Amazon számára a jogot, hogy a saját belátása szerint, egyoldalú döntéssel bármely termék forgalmazását felfüggeszse a platformon, és vissza is tarthatja a harmadik fél eladók részére teljesítendő kifizetéseket. Ezen túlmenően tranzakciós korlátokat szabhat meg, és bármikor, bármilyen okból megszüntethet vagy felfüggeszthet bármely, a platformon értékesítő felek részére egyébként nyújtott szolgáltatást. Ezért az Amazon, a bíróság megállapítása szerint, képes arra, hogy saját belátása szerint eltávolítsa a nem biztonságos termékeket a weboldaláról. Az Amazon szigorú felelősségi (termékfelelősségi) alapon való marasztalása pedig ösztönzően hatna erre.

A harmadik tényező, amelyet a bíróság megvizsgált, az volt, hogy az Amazon a fogyasztóhoz képest jobb helyzetben van-e, hogy megakadályozza a hibás termékek forgalomba kerülését. A bíróság ennek kapcsán megállapította, hogy az Amazon teljes mértékben abban a helyzetben van, hogy hibás termékekről szóló bejelentéseket fogadjon, és ennek következményeként az ilyen termékeket eltávolítsa a platformról. Az Amazon honlapja, amelynek kezeléséhez az Amazon saját belátása szerint jogosult, a harmadik fél eladók által felsorolt termékek nyilvános fórumaként szolgál. Az Amazon a harmadik fél eladókkal kötött szerződésében fenn is tartja a vásárlói visszajelzések gyűjtésének lehetőségét. A harmadik fél eladók viszont ebből a szempontból rossz helyzetben vannak, mert az Amazon kifejezetten korlátozza azokat a csatornákat, amelyeket a harmadik fél eladók használhatnak a vásárlókkal való kommunikációra. Ez a szempont a bíróság következtetése szerint szintén az Amazon felelősségének megállapítása mellett szól.

Negyedik tényezőként a bíróság azzal foglalkozott, hogy az Amazon tudja-e internalizálni és „porlasztani” a felelősséget a felhasználók között. Az Amazon a platformot igénybe vevő eladókkal kötött szerződésében kikötheti, és ki is köti az eladók kártérítési kötelezettségét az Amazon által az eladó hibája folytán bekövetkező mindenfajta veszteségért és költségért. Ezen túlmenően az Amazon a vele szerződő eladóknak felszámított jutalékalapú díjakat a vevőik által jelentett kockázat alapján módosíthatja. A bíróság megállapítása szerint az Amazon ügyfelei különösen kiszolgáltatottak a jelen ügghöz hasonló helyzetekben. Sem a felperesnek, sem az Amazonnak nem sikerült megtalálnia a The Furry Gang nevű harmadik fél eladót. Ezzel szemben, ha az Amazonnak az lett volna az érdeke, hogy nyomon kövesse a harmadik féltől származó eladóit, akkor ezt megtehetette volna. Ez a negyedik tényező tehát szintén az Amazon felelősségének megállapítása mellett szól.

Mindennek alapján a bíróság az Amazon marasztalása mellett döntött. Az Amazon a védekezésében voltaképpen azt kérte a bíróságtól, hogy a bíróság a helyzetét úgy ítélje meg, ahogy azt egy árverési értékesítést bonyolító aukciósház esetében tenné. A bíróság a döntéssel valójában azt fejtette ki, hogy miért más az Amazon pozíciója egy ilyen aukciósház helyzetéhez képest, és az Amazonnal kapcsolatos döntését el is határolta az aukciósházak felelőssége kapcsán korábban kialakult, és a felelősség megállapítását mellőző bírói gyakorlattól.¹⁴

Bolger versus Amazon

A másik, az Amazon felelősségét megállapító, a kaliforniai fellebbviteli bíróság által meghozott döntés tényállása szerint a felperes, Angela Bolger egy csereakkumulátort vásárolt a laptopjához az Amazonon. Az akkumulátornak az Amazonon megjelent hirdetése az eladót E-Life néven azonosította, amelyet a Lenoge Technology (HK) Ltd. használt az Amazonon. Az akkumulátort a felperes megkapta, és használni is kezdte, azonban az elmondása szerint az akkumulátor néhány hónappal később felrobbant, ő pedig súlyos égési sérüléseket szenvedett. Bolger beperelte az Amazont és több más alperest, köztük a Lenoge-t is. A bíróság mulasztásos ítélettel el is marasztalta ezeket a nem védekező alpereseket, a megítélt összeg behajthatósága azonban erősen kétséges volt, ezért a felperes továbbra is kérte az Amazon elmarasztalását. A bíróság az Amazont el is marasztalta. Az Amazon felelősségének a megállapítása során a bíróság döntő jelentőséget tulajdonított annak, hogy az Amazon lehet az értékesítési lánc egyetlen olyan tagja, amely végül elérhető a károsult felperes számára, valamint hogy az Amazon jelentős szerepet játszhat abban, hogy a platformon forgalmazott termékek biztonságosak legyenek, és ennek érdekében nyomást gyakorolhat a gyártóra, illetőleg az eladóra, továbbá hogy – hasonlóan általában véve is a kereskedelmi közvetítőkhez – az Amazon a kártérítésként kifi-

¹⁴ Musser v Vilsmeier Auction Co, Inc, 562 A.2d 279 (Pa. 1989).

zetett összeget az eladóval (gyártóval) fennálló szerződéses jogviszonyának a keretei között rendezni tudja.¹⁵

Ezek a döntések erős szakmai támogatást kaptak. Általános álláspontnak is tekinthető, hogy a gyakorlatnak ezt a változást stabilizálnia, és ezeket az elveket következetesen alkalmaznia kellene. A joggyakorlat ezzel jelentős mértékben hozzájárulhatna a jog fejlődéséhez.¹⁶

Az európai kontextus

Az európai uniós termékfelelősségi szabályok lehetővé teszik, hogy a termék forgalmazója gyártónak minősüljön, de csak akkor, ha a termék gyártója nem állapítható meg, és a forgalmazó nem tájékoztatja észszerű időn belül a károsultat a gyártónak vagy annak a személyéről, akinek a számára a terméket forgalmazta.¹⁷ A termékfelelősségi szabályok alapján tehát, ha a gyártót vagy az értékesítési láncolatban előrébb álló szállítót a forgalmazó megnevezi, a forgalmazó nem minősül gyártónak. Az Európai Bíróságnak a gyakorlata kifejezetten ki is zárja, hogy bármely más esetben a forgalmazót termékfelelősség terhelje.¹⁸ Ezért, bár azzal egyet lehet érteni, hogy az európai környezet is lehetővé teszi a forgalmazó elmarasztalását,¹⁹ ez csak abban az esetben jelenthet megoldást, ha a gyártó nem azonosítható, és a jelenlegi gyakorlat nem engedi meg a termékfelelősségi irányelv szabályainak a kiterjesztő alkalmazását. A fenti, az Amazont marasztaló esetekben, így például az Oberdorf-ügy tényállásában azért juthatott volna egy európai bíróság is azonos eredményre, mert az Amazon nem tudta azonosítani a gyártót (eladót). Ez azonban bár nem lenne igaz, ha a gyártót az Amazon azonosítani tudta volna, és nem igaz a Bolger-ügyre sem. Az amerikai döntések tesztje messze túlmutat az Európai Bíróság megfontolásain, és komplex, jogpolitikai megfontolásokon alapuló eredményekre vezet. Az európai értelmezés egyelőre nem teszi lehetővé azoknak a jogpolitikai szempontoknak a mérlegelését, amelyeken ezek az amerikai döntések nyugodtak. Ezért pillanatnyilag hatalmas a szakadék az európai és az amerikai gyakorlat között.

¹⁵ Bolger v. Amazon.com, LLC, D075738, 2020 WL 4692387, at *5 (Cal. Ct. App. Aug. 13, 2020).

¹⁶ Sean M. Bender: Product Liability's Amazon Problem. *The Journal of Law and Technology at Texas*, 4. (2020). 95–149.; Christopher Boyd: One Click Liability: Section 230 and the Online Marketplace. *DePaul Law Review*, 70. (2021), 3. 597–638.

¹⁷ A Tanács irányelve (1985. július 25.) a hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről. L 210/29 (1985. augusztus 7.). 3. cikk (3).

¹⁸ ECJ C-327/05, *Commission v. Denmark*, ECLI:EU:C:2007:409.

¹⁹ Caroline Cauffman: Platform Liability for Unsafe Products sold by Third Party Sellers. *Maastricht University*, 2021. október 6.

Az európai lépéskényszer

Az európai szintén egyelőre sem közösségi, sem tagállami szinten nincs világos jele változásnak. A kereskedelmi közvetítő platformok működése nem illeszkedik jól a létező szabályozási keretrendszerbe sem a szerződési jogi minősítés, sem pedig a jelenlegi kártérítési jogi paradigmák mellett. A felelősség megállapítására érzékelhetően formálódik a társadalmi igény, az európai szabályozási térben azonban a felelősségnek egyelőre nincs alapja. Bár van olyan javaslat, amely a jelenlegi szabályozási környezet keretei között is lát lehetőséget jogfejlesztésre a gyakorlatban,²⁰ a termékfelelősségi szabályoknak a kereskedelmi közvetítőkre való kiterjesztése európai jogalkotói lépést igényel.²¹ A divergáló európai és amerikai megközelítés önmagában is problémát jelent a globális környezetben, és ez a feszültség jogalkotói lépéseket fog igényelni a közeli jövőben. A termékfelelősségi irányelv alkalmazási körét ugyanis csak szabályozással lehet kiterjeszteni az online piacterek üzemeltetőire.

Következtetések

A jelenlegi európai szabályozási keretekbe és az Európai Bíróság gyakorlata által kialakított, a tagállamok bíróságaira is kötelező doktrínába nem illeszkedik az online piacterek üzemeltetőinek a felelőssége a platformon értékesített áru vagy szolgáltatás hibája által okozott károkért. Ennek a felelősségnek a megállapítását ugyanakkor mind a társadalmi elvárások, mind pedig jogpolitikai indokok alátámasztják. A felelősség megállapításával a jog az online piacterek üzemeltetőivel szemben megfelelő ösztönzőket tud biztosítani annak érdekében, hogy a platformon megjelenő értékesítők tisztességes vállalkozások, és a forgalmazott termékek és szolgáltatások megfelelő minőségűek és biztonságosak legyenek. A platformok így arra is ösztönözve lennének, hogy a fogyasztói panaszokat megfelelően kezeljék. Az értékesítőkkal kötött szerződésekben a platformok tovább is tudják hárítani az ezekből eredő kockázatot, így a fogyasztókhoz képest mindenképpen olcsóbb költségviselők. A vevők

²⁰ European Law Institute: *Model Rules on Online Platforms*. 2019. 19–22. Az ELI modellszabályai az Európai Bíróságnak a Wathelet-ügyben (CJEU case C-149/15 of 9.11.2016, Wathelet, ECLI:EU:C:2016:840) meghozott ítéletét látják olyan kiindulópontnak, amelynek gondolati alapja tovább vihető ebbe az irányba. A platform üzemeltetőjének objektív felelőssége valóban megjelenik ebben a döntésben, arra azonban az ELI modellszabályai sem adnak választ, hogy ez miként egyeztethető össze a termékfelelősség kapcsán kialakult gyakorlattal. Ezért az ELI modellszabályai ebben a tekintetben nem meggyőzők.

²¹ Christoph Busch: *Rethinking Product Liability Rules for Online Marketplaces: A Comparative Perspective*. 49th Annual Research Conference on Communications, Information, and Internet Policy, Washington (DC), 2021. szeptember 22–24. 45.

száma sokszor reálisan valóban csak a platform jelenik meg az értékesítési láncolat elérhető szereplőjeként.

Ehhez a változáshoz a termékfelelősségi szabályoknak az online piacterek üzemeltetőire való kiterjesztése tűnik adekvát lépésnek. A joggyakorlat a jelenlegi keretek között ezt nem tudja konzisztensen megvalósítani. Ilyen irányú változás egyébként jó illeszkedne a Digital Services Act és a Digital Markets Act által kijelölt irányokba, és összhangban lenne a European Law Institute által megfogalmazott javaslatokkal is. Ez a változás ugyanakkor kifejezetten sürgős, mert a szétnyíló európai és amerikai megközelítés önmagában is problémát jelent a globalizált környezetben. Az európai fogyasztóvédelmi politika szempontjából továbbá aligha fogadható el, hogy a fogyasztói érdekek védelmi szintje Európában alacsonyabb legyen, mint az Amerikai Egyesült Államok piacán.

Civil Liability of Platforms

Abstract

The contribution addresses platforms as the most common technical-organisational solutions and interfaces that operate interactions between different groups of users, regardless of the purpose of these interactions. It considers a special situation from the point of view of liability for damages because the mediation of the interaction is carried out through contractual relations in which the conduct of the platform operator is not identical to that of the user. It is the platform that facilitates the interaction between users. If a user of the platform causes damage unlawfully to another user (or to a third party), the question arises as to what extent the platform operator shall be liable to the injured party as a consequence of this loss. There is a distinction to be made between social media platforms on the one hand and commercial platforms (online marketplaces) on the other hand. For both commercial and social media platforms, the liability of the platform operator can be established to the extent that the law requires the platform operator to prevent wrongful interference with rights of users. However, their position is different, while in case of social media platforms the expectation is that the platform operator should set priorities between fundamental rights, in case of commercial platforms the question is whether the platform operator shall be held liable for the damage caused by goods or services sold on the platform. The requirements imposed on the operator of the social media platform require choices which are of implementing policy. The requirement on the operator of a commercial platform may be to take steps to ensure that the quality of goods and services sold via the platform meets customer expectations and provides adequate security. Extending product liability rules to operators of online marketplaces seems an appropriate step in this direction. Case law cannot consistently achieve this under the current framework. Such a change would fit well with the direction of the Digital Services Act and the Digital Markets Act and would be in line with the proposals of the European Law Institute. This change is particularly urgent, as the divergence between the European and U.S. approaches is itself a problem in a globalised environment. It is hardly acceptable for the European consumer policy that the level of protection of consumer interests in Europe should be lower than in the U.S. market.

Felhasznált irodalom

- A Tanács irányelve (1985. július 25.) a hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről. L 210/29 (1985. augusztus 7.).
- Bender, Sean M.: Product Liability's Amazon Problem. *The Journal of Law and Technology at Texas*, 4. (2020). 95–149. Online: <http://ludovika.lnkiy.in/5EIH6>
- Bolger v. Amazon.com, LLC, D075738, 2020 WL 4692387, at *5 (Cal. Ct. App. Aug. 13, 2020).
- Boyd, Christopher: One Click Liability: Section 230 and the Online Marketplace. *DePaul Law Review*, 70. (2021), 3. 597–638.
- Busch, Christoph: *Rethinking Product Liability Rules for Online Marketplaces: A Comparative Perspective*. 49th Annual Research Conference on Communications, Information, and Internet Policy, Washington (DC), 2021. szeptember 22–24. Online: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3784466>
- Cauffman, Caroline: Platform Liability for Unsafe Products Sold by Third Party Sellers. *Maastricht University*, 2021. október 6. Online: <https://bit.ly/3Ofdh3I>
- Chipi, Nicole K.: Eat Your Vitamins and Say Your Prayers: Bollea v. Gawker, Revenge Litigation Funding, and the Fate of the Fourth Estate. *University of Miami Law Review*, 72. (2017), 1. 269–307.
- ECJ C-327/05, Commission v. Denmark, ECLI:EU:C:2007:409, 2007. július 5-i ítélet.
- ECJ case C-154/00 EC Commission v Hellenic Republic [2002] ECR I-3879. ECLI:EU:C:2002:254, 2000. október 12-i ítélet.
- ECJ case C-183/00 Maria Victoria González Sánchez v Medicina Asturiana SA [2002] ECR I-3901 ECLI:EU:C:2002:255, 2002. április 25-i ítélet.
- ECJ case C-52/00 EC Commission v French Republic [2002] ECR I-3827 ECLI:EU:C:2002:252, 2002. április 25-i ítélet.
- Európai Bizottság: *Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a digitális szolgáltatások egységes piacáról (digitális szolgáltatásokról szóló jogszabály) és a 2000/31/EK irányelv módosításáról*. COM(2020)825 végleges (2020. december 15.). Online: <https://bit.ly/3yEigFm>
- European Commission: *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Contestable and Fair Markets in the Digital Sector (Digital Markets Act)*. COM(2020)842 végleges (2020. december 15.). Online: <https://bit.ly/3uTXLne>
- European Law Institute: *Model Rules on Online Platforms*. 2019.
- Jacobi, Paula: Pharmaceutical Tort Liability: A Justifiable Nemesis To Drug Innovation and Access? *The John Marshall Law Review*, 38. (2005), 3. 987–1009.
- Menyhárd Attila: Az információs technológiai fejlődés hatása az állam szerepvállalásaira. In Török Bernát – Zódi Zsolt (szerk.): *A mesterséges intelligencia szabályozási kihívásai. Tanulmányok a mesterséges intelligencia és a jog határterületeiről*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 67–87.
- Musser v Vilsmeier Auction Co, Inc, 562 A.2d 279 (Pa. 1989).
- Oberdorf v. Amazon.com Inc, No. 18-1041 (3d Cir. 2019).
- Peters, Jerica L.: State v Karl: An Unreasonable Rejection of the Learned Intermediary Doctrine. *Jurimetrics*, 48. (2008), 3. 285–308.
- Srnicek, Nick: *Platform Capitalism Polity Press*. Cambridge, 2017.
- Van Boom, Willem H.: Mass Torts: Debates and Pathways. In Willem H. van Boom – Gerhard Wagner (szerk.): *Mass Torts in Europe – Cases and Reflections*. Berlin–Boston, De Gruyter, 2014. Online: <https://doi.org/10.1515/9783110349467>